

Einar Braathen

DEN RØDGRØNNE KOMMUNEN **Trondheimsmodellens forutsetninger, bragder og** **begrensninger¹**

INNLEDNING

Ved kommunevalget 2003 ble grunnlaget skapt for det som seinere ble kalt Trondheimsmodellen. Valget innevarslet et avgjørende vendepunkt ikke bare for Trondheim, men også for rikspolitikken. Etter at Trondheim hadde vært et utstillingsvindu for høyresidas privatiseringspolitikk i fjorten år, vant venstresida et stort flertall og inngikk et samarbeid om å gjennomføre et radikalt program for fireårsperioden. Dette begeistret svært mange, fra APs høyrefløy til RV.

Dagen etter at de rødgrønnes valgseier var et faktum i 2005, erklærte Jens Stoltenberg: «Trondheim er vår inspirasjon. Trondheim har vist oss at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti kan samarbeide effektivt for å styrke den offentlige skolen, eldreomsorgen og andre fellesløsninger».² Redaktøren for den svenske sosialistavisa *Flamman* skrev en bok han kalte *Trondheimsmodellen* «Trondheim er en av grunnene til at Norge befinner seg et annet sted i dag».³ Det var etter Trondheimsmodellen norske LO startet Den lange valgkampen i 2005. Resultatet ble en 'ekstrem forvandling' av Arbeiderpartiet (til venstre), en valgseier for de rødgrønne og en Soria Moria-erklæring som uten tvil er den mest radikale i Europa. Vendepunktet i Trondheim er derfor et mønster for hvordan venstresiden igjen kan bli en drivkraft i samfunnsutviklingen».⁴

Denne artikkelen nærmer seg Trondheimsmodellen på en mer kritisk og analytisk måte. Mens bragdene fortjener å bli fremhevet, bør forutsetningene også belyses. En kan hente inspirasjon fra Trondheim nettopp når en kjenner bedre de særskilte historiske, sosiologiske og politisk-ideologiske betingelsene som var til stede. Dessuten er det ikke sikkert at alle sider ved modellen er politisk ønskelig. Blant annet fører de rødgrønne videre høyresidas styringsfilosofi på flere områder, og radikaliseringen av Arbeiderpartiet er ikke dyptgående. Artikkelen ser også på begrensningene ved styret i Trondheim, noe for eksempel Etzler's inspirerende bok ikke gjør. Det er derfor verdt å notere seg den enorme framgangen til Arbeiderpartiet i 2007, til dels på bekostning av Sosialistisk Venstreparti, som tabellen under viser.⁵ Erfaringene fra Trondheim reiser noen politisk prinsipielle spørsmål: Har kreftene til venstre for AP tapt terreng fordi de ikke har maktet å vise fram en alternativ

og mer radikal styringsfilosofi, et program som kan bli mer populært enn AP sitt fordi det viser en bedre måte å forsvare velferdsstaten på?

Tabell 1: Kommunevalg i Trondheim. Partiers og blokkers prosentandel.⁶

År	RV	DG	SV	AP	Venstre	Sentrum	Høyre	Valgdeltakelse
2007	3,4	2,0	8,2	43,9	57,7	11,7	30,6	60,9
2003	2,6	1,5	18,0	30,9	53,0	14,2	32,9	55,3
1999	3,9	1,6	9,4	28,5	43,4	13,3	43,2	59,2
1995	3,1	1,6	6,2	24,5	35,4	16,9	47,4	60,2
1971			11,1	46,1	60,2	20,8	21,9	67,8

TRONDHEIMS FORUTSETNINGER

«Municipalsosialisme» og fagopposisjon

Fag- og arbeiderforeningene i de større norske byene stilte fra 1890-årene opp egne kommunevalgprogram med krav til partiene om nødsarbeid, arbeidsformidlingskontor, oppføring av arbeiderboliger, gratis skolemateriell i folkeskolen, fri legehjelp, kommunal sporvei, og kommunale pleiehjem for foreldreløse og forsømte. «Det var denne typen krav som fikk navnet municipalsosialisme. Den samlet arbeiderne, den splittet Venstre, den utfordret Høyre».⁷

Fagbevegelsen i Trondheim var en av drivkreftene i denne «kommunaliseringsprosessen i norske byer 1880-1920».⁸ Siden «Fagoppositionen av 1911» har den trønderske fagbevegelsen tilhørt venstresida i LO. Fra midten av 1990-tallet har Trondheim LO styrket denne tradisjonen ved å avholde den årlige Trondheimskonferansen for radikale fagforeningsfolk fra hele landet. Selv om LO og sosialdemokratiet lenger sør i Norge har dels vaklet i EU-spørsmålet, dels vist entusiasme for norsk medlemskap, har EU-motstanden i Trøndelags arbeiderbevegelse vært bastant. Den har vært en ledende kraft i en rødgrønn nei-til-EU allianse.

Kommunen og velferdsstaten

Fra 1945 til 1960 kom en ny periode der kommunene styrt av arbeiderbevegelsens partier spilte rollen som sosialreformatorer, som initiativtakere for nye velferdsordninger. Disse ordningene ble seinere almenngjort av staten. Historikeren Tore Grønlie kaller dette fenomenet for «velferdskommunen», som han mener er underkjent i studiet av velferdsstatens fremvekst.⁹

Den norske velferdsstaten er basert på offentlig ansatte som leverer allment tilgjengelige tjenester. Offentlig tjenesteproduksjons andel av bruttonasjonalproduktet (BNP) varierte mellom 19,2 og 22,5 prosent i årene 1999-2005.¹⁰ Kommunene utgjør ekene i velferdshjulet, med krybbe-til-grav an-

svar for innbyggerne.¹¹ Kommunenes andel av Norges offentlige utgifter var på rundt 60 prosent. For Trondheim utgjorde i 2002 mor/barn og annen primærhelsetjeneste fire prosent av kommunenes utgifter; barnehager åtte prosent; grunnskolen 23 prosent, og eldreomsorg og annen sosial støtte 25 prosent.¹² Kommunen er fundamentet i velferdsstaten. Folk flest ønsker ikke bare å forsvare velferdsstaten, de ønsker å utvide den. Kunne Trondheim igjen innta pionérrollen som en velferdskommune? Ikke uten en viss dialektisk omvei, viste det seg.

1989-2003; Trondheims høyreradikale eksperiment

I 1989 ble den omgjengelige forretningsmannen Marvin Wiseth valgt til ordfører i Trondheim, etter at den partipolitisk uavhengige Bylista vedtok å støtte Høyre i stedet for AP i ordførervalget. AP-styret hadde skapt misnøye blant annet ved å nedlegge trikken. Mens Wiseth spilte rollen som byfader og sikret flertall for de borgerlige partiene i de påfølgende valgene, overlot han dag-til-dag politikken til yngre nyliberale brushoder. En av dem var Børge Brende, som seinere steg til topps i partiet på landsbasis. En annen var Anne Kathrine Slungård, som etterfulgte Wiseth som ordfører i 1997.

De gikk først løs på eldreomsorgen. Fire prosent av byens befolkning var eldre enn 80, og stadig flere eldre trengte permanent omsorg. Gjennom å sette eldreomsorgen ut på anbud ønsket de å vise at tjenestene kunne bli både bedre og billigere. Deres strategiske mål var å stimulere og øke den private tjenestesektoren. For dem var den store andelen offentlig ansatte et uttrykk for dekadanse. Omtrent 15 prosent av byens arbeidsstyrke jobbet i kommunen. Hvis en la til de som jobbet i statlig lokaladministrasjon, i offentlige sykehus, i offentlige videregående skoler og i landets nest største universitet, var nesten 50 prosent av byens arbeidsstyrke ansatt i offentlig sektor.¹³ Det nye konservative lederskapet ønsket å se en større og vibrerende privat sektor, samtidig som de ønsket å tilby byens borgere mer valgfrihet ved å fostre konkurrerende tjenesteytere.

Etter å ha satt bestemor ut på anbud, gikk Slungård og hennes kolleger løs på noen av de større tekniske etatene i kommunen: Parkeringsanlegg, renovasjon, kommunale bygg og eiendommer, vaktmester- og vedlikeholdstjenester. Disse ble skilt ut og drevet av nye aksjeselskaper, og de ble tvunget til å operere under markedsliknende betingelser. Eiendoms- og vedlikeholdsselskapene skulle utføre bestillinger fra «oppdragsgiver» (kommuneledelsen). Renholdsverket ble konkurranseutsatt – det mistet den vestlige delen av byen til en privat utfordrer. Sist men ikke minst, Slungård-administrasjonen begynte å selge unna kommunale selskaper: buss-selskapet, kinoene, og elektrisitetsverket. Trondheim ble på denne måten norsk utstillingsvindu for nyliberal New Public Management bestående av bestiller/utfører-modell, A/S-ifisering, konkurranse- utsetting og privatisering.

De venstreradikale kreftene i kommunestyret gikk selvsagt imot disse tiltakene fra starten av. Det samme gjorde kommunearbeiderne som fryktet for jobbene sine. Student- og miljøgrupper mobiliserte mot privatisering av kollektivtransporten. Arbeiderpartiet, derimot, forholdt seg vag og passiv. Høyre fikk gjennomført politikken sin. Det første vendepunktet kom kanskje i 1998, da boligokkupantene i den anarkistiske enklaven Svartlamoen mobiliserte mot det kommunale eiendomsselskapets planer om å «rydde opp» i boligene deres. De ble støttet av kulturarbeiderne i byen, satte preg på 1.mai-demonstrasjonene og fikk støtte fra Trondheims fagbevegelse. Høyre måtte gjøre retrett.

Et stemningsskiftes politiske sosiologi

Med dereguleringen av kraftmarkedet i Norge på 1990-tallet gikk kraftprisene i været, og kommuner som eide kraftselskap ble fristet til å gi etter for tilbud om å selge til mer kapitalsterke aktører. Trondheim Kommune solgte elverket sitt i 2001. Pengene ble satt inn på det såkalte «kraftfondet», som gjennom finansinvesteringer skulle gi årlige avkastninger til kommunen. I første omgang rammet dette byens gjenværende kraftkrevende industri representert ved Ila Lilleby Smelteverk. Smelteverket ble på 1990-tallet skvist mellom økende kraftutgifter og svingninger på eksportmarkedet. I 1999 ble smelteverket reddet ut av en knipe ved at kommunen satte ned prisen på strømmen som ble levert til smelteverket. Da det samme behovet meldte seg i 2002, var det imidlertid ingenting kommunen kunne gjøre. Det borgerlige flertallet i kommunestyret hadde solgt el-verket, og de nye eierne hadde ingen grunn til å subsidiere Ila Lilleby. Smelteverket ble nedlagt.

Mens smelteverksarbeiderne tapte arbeidsplassene, vant de opinionen. 80 prosent av byens befolkning støttet kravet om at el-verket måtte bli rekommunalisert. Folk flest, også ansatte i privat sektor, så at privatisering og ny-liberalisme truet arbeidsplassene og velferden. Kommunevalgene i 2003 nærmet seg, og scenen var satt for en kraftig motoffensiv fra den lokale fagbevegelsens side.

Trondheim LO hadde lenge utgjort en radikal venstre kraft i norsk fagbevegelse. Også AP i Trondheim og Sør-Trøndelag tilhørte venstresida i sitt parti, med markant EU-motstand og Trond Giske som flaggbærer. Etter nedleggingen av Ila Lilleby Smelteverk ble fagforeningslederen herfra, RVeren Arne Byrkjeflot, valgt til leder av Trondheim LO. Det hadde skjedd et stemningsskifte i byen. Også AP var klar til å mobilisere for radikale alternativer til Høyres politikk.

I Trondheim organiserte LO 25 000 mennesker. LO lokalt hadde godt samarbeid med lærernes fagforening. Mer enn 30 000 personer, eller 40 prosent av den voksne befolkningen, var følgelig medlemmer av progressive fagforeninger. Imidlertid fikk fagforeningslederne seg en sterk vekker etter

kommunevalgene i 1999, da en meningsmåling viste at 30 prosent av byens LO-medlemmer hadde stemt på Fremskrittspartiet, Høyres viktigste støtte i kommunestyret. LO-lederne forstod at de måtte legge mer arbeid i ideologisk og politisk mobilisering blant medlemmene. Ved Stortingsvalget i 2001 fikk Arbeiderpartiet sin laveste oppslutning siden den andre verdenskrigen, både nasjonalt (24 prosent) og i Trondheim (28 prosent). Samtidig gjorde SV sitt beste valg noensinne: 14 prosent nasjonalt og 18 prosent i Trondheim. I 2001 fikk Norge sterke avleggere av den verdensomspennende sosiale bevegelsen mot den nyliberale «globaliseringen», bl.a. ATTAC. Slike tegn i tiden overbeviste store deler av det sosialdemokratiske tillitsmannssjiktet, både i fagbevegelsen og i Arbeiderpartiet, om at bare samarbeid til venstre og et klart alternativ til markedsliberalismen kunne redde sosialdemokratiet i Norge.¹⁴

2003: Fagbevegelsens nyskapende initiativ

Trondheim LO kom med initiativer som utnyttet stemningsskiftet – ga det politisk retning og uttrykk. Ved inngangen til 2003 hadde Trondheim LO startet en prosess som i ettertid framstår som en avgjørende nyskaping for norsk venstreside.¹⁵

- LOs foreninger, pluss Utdanningsforbundet, inviterte sine medlemmer til å si sin mening: Hva er de viktigste politiske sakene? Hvilke krav skal fagbevegelsen stille til de politiske partiene før valgene?
- På grunnlag av svarene fra klubber og fagforeninger lagde Trondheim LO sin egen politiske plattform for valgkampen. Ut i fra plattformen formulerte de 19 konkrete krav og spørsmål til partiene.
- Spørsmålene ble sendt til alle de politiske partiene, små og store, med beskjed om at Trondheim LO var villig til å «drive kampanje for de partiene som støtter våre krav». Dette skapte en god effekt internt i partiene, men la et spesielt trykk på AP. Trondheim LO fikk svar fra alle partiene. Deretter organiserte LO et offentlig møte for å få mer utdypende og klargjørende svar fra partiene.
- To uker før kommunevalget konkluderte Trondheim LO sin analyse: det var et realistisk flertall for 17 av LOs 19 krav. Fem partier støttet 17 eller flere av kravene: AP, SV, RV, MDG og NKP. Trondheim anbefalte derfor velgerne å stemme på et av disse partiene. Samtidig ga de 50/50 støtte til Senterpartiet, som hadde støttet ni av kravene. De øvrige partiene støttet få eller ingen av kravene, og LO gjorde sitt beste for å blottstille disse partienes arbeiderfiendtlige politikk.
- LOs plassering av de politiske partiene fikk et profesjonelt grafisk uttrykk i en brosjyre som ble trykt i 25.000 eksemplarer og utdelt på alle arbeidsplassene. Også en stor del av byens husstander fikk brosjyren.
- Lederne for Trondheim LO fikk god adgang til de lokale massemediene, særlig NRKs lokalsendinger og byens eneste lokalavis, konservative

Adresseavisen. Høyresida beskyldte partiene støttet av Trondheim LO for å bli manipulert av kommunister og andre motstandere av modernisering, og at de ville la fagbevegelsen overta byen. Dette ble det friske debatt av.

Ifølge mange observatører vant LO leder Byrkjeflot og hans kamerater debatten i mediene. Fremfor alt skapte de interesse og debatt på arbeidsplassene.

Resultatet var at partiene som støttet LOs krav fikk mer enn 60 prosent av stemmene og 56 av 86 seter i bystyret. De tre arbeiderklassepartiene fikk 51,5 prosent av stemmene – AP 30,9, SV 18 prosent og RV 2,6 prosent. Ifølge valgdagsmålingene støttet 70 prosent av fagforeningsmedlemmene disse venstrepartiene, mot 54 prosent ved forrige kommunevalg.

Venstrepartiene gir LO-kampanjen en stor del av æren for valgseieren. LO førte en effektiv kampanje og bidro til mer ideologiske og polariserte diskusjoner. SVs representanter framholder at LOs viktigste bidrag var å bevege AP nærmere SVs program mot privatisering. De hevder videre at SV og de mindre partiene – RV og Miljøpartiet De Grønne – klarte å mobilisere de yngre velgerne. Disse tre partiene presenterte før valget en felles ordførerkandidat (SVs Knut Fagerbakke) og fremsto på en grønn plattform med et radikalt særpreget i forhold til AP.

Etter valgene, men før fordeling av poster i kommunen, ble fire partier enig om å stille en representant hver for å skrive et program for det nye flertallet i kommunen. De fire partiene var AP, SV, RV og MDG. Tre av fire i denne komiteen var fagforeningsledere, inklusive Byrkjeflot som representerte RV. Det var ingen overraskelse at programmet bakte inn 17 av kravene til Trondheim LO. Deretter ble SP invitert inn – de aksepterte programmet og sluttet seg til flertallskoalisjonen. AP ønsket i tillegg til SP å invitere inn KrF, men her satte SV foten ned. Deretter ble vervene fordelt. Bystyret valgte Aps 1.kandidat, Rita Otervik til ny ordfører. SVs Knut Fagerbakke ble varaordfører.

Hjemmesidene til Fagforbundet i Trondheim feiret med følgende velkomsthilsen: «First we take Trondheim. Then we take the whole country». Og tilføyde: «Vi venter nå på resultater fra det nye bystyret».

BRAGDENE 2003–2007

Trondheim LO har overvåket nøye prestasjonene til det nye bystyreflertallet. LO publiserte en midtveisvurdering i 2005 så vel som en fireårsvurdering foran valget i 2007. Konklusjonene er at «en ny kurs er definitivt blitt satt for Trondheim», men LO fremhever at ikke alle løftene er gjennomført. Andre informasjonskilder understøtter dette.¹⁶ Resultatene etter fire år kan plasseres i fire kategorier:

- 1) Gjenreisning av kommunale tjenester – «rekommunalisering»

- 2) Storstilt investering i den offentlige skolen
- 3) Ekspandering av tjenester til de som trenger det mest – sosial solidaritet
- 4) Kommunen som en god arbeidsplass – de ansattes aktive medvirkning

Gjenreisning av kommunale tjenester – rekommunalisering

Det nye bystyret beordret en umiddelbar stopp for alle planer om privatisering. Samtidig har en prosess startet med å rekommunalisere privatiserte virksomheter, i pakt med programmet de seirende partiene ble enig om høsten 2003:

- Kinoene vill forbli kommunalt eid. Forhandlinger for å bringe buss selskapet tilbake til kommunalt eie ble startet. Initiativer ble tatt sammen med fylkeskommunen for å gjenvinne kontrollen over kraftselskapet, oppmuntret av Soria-Moria erklæringen sentralt oktober 2005.
- De to private selskapene involvert i eldreomsorg fikk ikke sine kontrakter fornyet da de løp ut i 2006. Det samme gjaldt firmaet som var inne i henting og handtering av avfall.
- Eiendoms- og vedlikeholdsselskapene er blitt avviklet som aksjeselskap og tilbakeført som kommunale etater. Det ble foretatt en kritisk gjennomgang av kvasimarkedet som er etablert mellom kommunale enheter i form av bestiller/utfører-systemet.
- Deltakere i kommunale anbud og mottakere av kommunale subsidier, slik som private barnehager, avkreves kollektive lønns- og pensjonsavtaler.

Selv om AP i Trondheim er skeptisk til konseptet «rekommunalisering» og foretrekker en pragmatisk tilnærming til hvordan kommunalt eide enheter skal organiseres, noe gjør at de i mange tilfeller forsvarer AS-modellen og konkurranseutsetting, framstår de som sterke forsvarere av offentlig eierskap.

Storstilt investering i den offentlige skolen

Mens Bondevik II-regjeringa åpnet for privatskoler i stort omfang på det videregående trinnet, forvaltet av fylkeskommunen, så var grunnskolen (1. til 10.klasse) fortsatt 98 prosent offentlig/kommunalt eid. Men også antallet private grunnskoler hadde økt foruroligende de siste årene. Noe av årsaken var den synkende kvaliteten på offentlige skoler. Skolebygninger var ikke forsvarlig vedlikeholdt, innemiljø (lys og luft) holdt ikke nasjonale minstandarder, PC-tilbudet og annet utstyr var ikke godt nok, og bruken av lærertimer pr elev var redusert. De kommunale barnehagene klarte ikke å dekke etterspørselen, så private aktører var på full fart inn også her.

For å motvirke denne utviklingen sørget de rødgrønne for:

- En kraftig oppgradering av skolebygningene. I 2004 og 2005 økte bevilgningene til skolerehabilitering med hhv 200 og 50 millioner NOK. Samlet sett ble én milliard kroner investert i budsjettårene 2004-2007, det vil si én million kroner hver dag. Ingen annen kommune i landet kunne oppvise maken. Samtidig ble vaktmestere igjen ansatt på hver skole.
- Posten for driftsutgifter for skolene ble økt med 30 millioner NOK, samtidig som det var en viss økning forbruket av lærertimer. Tilbud om gratis leirskole, svømmeundervisning og andre støttetiltak ble sikret. De kommunale musikkskolene, bibliotekene og andre kulturtiltak rettet ikke bare mot barn og ungdom men hele befolkningen fikk betydelig økte ressurser.
- En mer sosialt rettferdig modell for fordeling av midler mellom skolene ble innført. Pengene skulle ikke bare «følge eleven». Skolens størrelse, sosiale forhold (f.eks antallet innvandrerbarn) og behov for spesialpedagogiske tiltak ble tatt med i betraktningen..

I tillegg bestemte bystyret seg for å oppnå full barnehagedekning i løpet av de neste fire årene. Fra 2004 og framover ble 1700 nye barnehageplasser bygd. Mens bare én kommunal barnehage ble bygd i de 14 årene med Høyre-styre, ble 25 bygd i perioden 2003-7. Trondheim bygde i 2006 dobbelt så mange skapte barnehageplasser som borgerlig-styrte Bergen. Økt tilbud, sammen med nye makssatser for barnehagene bestemt av Stortinget, skapte økt etterspørsel. Likevel fikk alle på venteliste i Trondheim plass i løpet 2006. «Lær av Trondheim!» oppfordret en av de største regionavisene på annen kant av landet før kommunevalget i 2007.¹⁷

Ekspandering av tjenester til de som trenger det mest – sosial solidaritet

Eldreomsorgen fikk en viss opptrapping. 108 nye plasser var skapt på kommunale sykehjem, og alle på sykehjemmene fikk eget rom. I tillegg ble gratis sikkerhetsalarm installert hos alle eldre som ønsket det.

Fem prosent av befolkningen mellom 20 og 66 i Norge mottok kommunal sosialstønad.¹⁸ Selv om regjeringen setter opp anbefalte satser for sosialstønad, er det kommunestyrene rundt om som bestemmer størrelsen. Der dominerer den allmenne arbeidslinja i norsk politikk og understøtter sosial-konservative holdninger om at sosialstønad stimulerer folk til dovenskap.¹⁹ I 2005 hadde 36 prosent av kommunene lavere satser enn de nasjonalt anbefalte. Bare en av fire kommuner hadde de siste 10 årene økt satsene utover prisstigningen.²⁰ Inntil 2003 tilhørte Trondheim kommune denne konservative kategorien. For å få byen opp på det nasjonalt anbefalte nivået hadde Trondheim LO krevd 50 prosent økning av sosialstønadssatsen. Det nye bystyret sluttet seg til målsettingen, og Trondheim nådde dette målet i

2007. I tillegg bygde byen 200 nye kommunale leiligheter, som ble leid ut til under markedspris til sosialstønadsmottakere og andre.

Antallet innvandrere og asylsøkere hadde økt sterkt de siste 15 årene. I 2004 hadde 4,7 prosent av befolkningen i Trondheim ikke-vestlig bakgrunn. Den nye kommuneledelsen, særlig varaordføreren fra SV, kom med sterk offentlig kritikk av regjeringens behandling av de såkalte «ureturnerbare» asylsøkerne. Staten tok fra dem retten til underhold og bolig, mens Trondheim Kommune garanterte at alle «ureturnerbare» ville bli hjulpet – også hvis de flyttet til byen fra andre kommuner. Byen gjeninnførte gratis norskundervisning for alle innvandrere og asylsøkere. Spesielle tiltak har blitt gjennomført for å inkludere barna deres i de kommunale barnehagene. 80 prosent av innvandrerbarna gikk i barnehage i 2005, mot rundt 30 prosent tre år tidligere.

Til glede for den tredelen av befolkningen som ikke har egen bil i husholdningen, ble bussprisene ti prosent billigere etter at kommunen økte subsidiene. Videre ekspansjon av kollektivtrafikken støtte imidlertid mot manglende uvilje fra regjeringa sentralt og AP lokalt til å øke den offentlige støtten. Byen er fremst i landet når det gjelder utvikling av alternativ fornybar energi.

Kommunen som en god arbeidsplass – de ansattes aktive medvirkning

10. juni 2004 underskrev Trondheims ordfører Rita Ottervik (AP) og Fagforbundets leder Jan Davidsen en avtale. Den skulle sørge for at kommunens ansatte var aktivt involvert i endringer og organisasjonsutvikling med mål om «å forbedre og modernisere omfanget av tjenester uten konkurranseutsetting eller privatisering». For Davidsen var dette et nasjonalt gjennombrudd i forsøket på å etablere «modellkommuner» som motsatte seg nyliberalistiske påfunn. Avtalen lagde da også storpolitiske bølger. Foran stortingsvalget brukte Høyre avtalen i Trondheim som et skremmebilde på hva et rødgrønt flertall nasjonalt ville medføre – nemlig økt makt til fagoreningspampene. «Se hvordan AP lar fagforeningene, ikke folket, styre byen. Brukernes og innbyggernes interesser blir satt til side, særlig når det gjelder friheten til å velge».²¹

Lokalt fikk avtalen en mer prosaisk betydning. Politisk ledelse, administrativ ledelse og 26 organisasjoner – hvorav kun 5 var LO-foreninger – startet et trepartssamarbeid. En styringskomité på 9 medlemmer, ledet av varaordføreren, startet arbeidet høsten 2004. Møter ble holdt på hver tjenesteplass i kommunen der de ansatte ble invitert til å komme med forslag til forbedringer av arbeidsplassen og tjenestene som ble ytt. Forslagene ble brakt videre av den tillitsvalgte til en idésamling for hele kommunen. 25 ideer ble satt på listen over gode forslag som skulle utredes. Forslagene strakte seg fra jobbotasjon til døgnåpne barnehager, fra mer koordinert forvaltning av alle

grøntområdene i byen til tettere samarbeid mellom brannvesen og vannverk. En arbeidsgruppe skulle jobbe videre med hvert forslag, hver med en utviklingsrådgiver rekruttert blant de ansatte. Imidlertid ble prosessen forsinket pga uenighet om hvem som skulle stå for opplæringen av de ansatte – kommuneledelsen ønsket at eksterne konsulenter skulle forestå dette.

BEGRENSNINGENE: KONSERVATISMEN I EGNE REKKER

Et bystyreflertall med intensjoner om radikale endringer møter på hindringer både fra nasjonalt og lokalt hold. Mange av dem kommer innenfra, fra politikere (særlig i AP) og byråkrater som fortsetter å tenke i de samme nyliberale banene som kom på moten på 1980- og 90-tallet. To forhold skal trekkes fram:

- de rødgrønnes nasjonale budsjettpolitikk,
- den lokale styringsfilosofien

De rødgrønnes nasjonale budsjettpolitikk

Stoltenberg II-regjeringa har ført en konservativ budsjettpolitikk i den forstand at det offentlige forbruket ikke har økt på bekostning av det private. Sentrum/venstre-regjeringa økte overføringene noe for 2006 og 2007, men ikke utover å dekke barnehagesatsinga og noe av gjelden kommunene opparbeidet under Bondevik II-regjeringa. En regner med at 44 prosent av kommunenes velferdsytelser dekkes av overføringer via statsbudsjettet. Kommuneøkonomien har først og fremst blitt reddet av økte skatteinntekter på grunn av veksten i fastlandsøkonomien.

Men situasjonen for Trondheim Kommune var ved inngangen til valgåret 2009 prekær. De rødgrønnes vedtatte statsbudsjett for 2009 ga langt ifra overføringer som kunne opprettholde tjenestetilbudet i kommune-Norge. Utgiftsøkningene som følge av de siste nasjonale lønnsoppgjørene har ikke blitt kompensert. Den rødgrønne regjeringa har på langt nær fullfinansiert investeringene og driftsutgiftene til barnehagene, slik de lovet å gjøre. Konsekvensene er at Trondheim Kommune i 2009 må operere med 1.3 prosent kutt i forhold til 2008. Alle enhetene må skjære ned på sine driftsutgifter.²²

Den lokale styringsfilosofien

Hvis det politiske hovedprosjektet har vært å gjenreise den offentlige tjenestesektoren, så har konservativ tenkemåte undergravd dette prosjektet på tre måter: (i) Forkjærlighet for «bestiller/utfører» («principal/agent») modellen og andre ingredienser i den bedriftsøkonomiske filosofien rundt «modernisert forvaltning» (New Public Management,); (ii) motstand mot å «dekommodifisere», dvs. å avskaffe varekarakteren til tjenester ved å gjøre dem gratis og eliminere egenandeler; (iii) motstand mot direkte deltakelse fra medborgerne i viktige beslutninger.

Oppheng i bestiller/utfører modellen og andre ingredienser i New Public Management

Mens ledende AP-politikere og kommunebyråkrater godt kan tenke seg å sitte i styret for selskap og beholde strategisk kontroll gjennom offentlig eierskap, er de ikke klare for å rydde vekk kvasimarkeder og kapitalistiske arbeidsgivermetoder. Disse blir sett på som nyttige redskaper for en «modernisert forvaltning». Bestiller/utfører modellen betyr at administrative ledere spesifiserer bestillinger, og kommunale enheter må svare med å forelegge budsjett for utføringen. Mener de administrative lederne at den kommunale enheten vil utføre oppdraget over markedspris, foreslår de gjerne konkurranseutsetting (offentlig anbudsrunde). For at den kommunale enheten skal kunne delta i anbudet, må den være organisert og føre regnskaper som et AS. I visse tilfeller er det private konkurrenter som vinner anbudet, og tjenesten blir «outsourcet». Dette opphenget i New Public Management-modellen leder til arbeidsgiverholdninger i konflikt med de ansattes interesser.

De rødgrønne har i visse tilfelle gjennomført konkurranseutsetting, som f.eks. av IT-tjenester og to dagsentre for eldre. Mens de radikale kreftene innen den rødgrønne alliansen i Trondheim klarte å fase ut outsourcingen innen renovasjon, har de ikke lyktes i å rekommunalisere renholdsverket. Det er fortsatt organisert som et AS, og det ble i 2006 beordret av kommunaledelsen å kutte kostnader med 13 prosent innen tre år for å komme ned i gjennomsnittlig markedspris for sine tjenester. I realiteten betydde dette et lønnsnedslag. Denne beslutningen er basert på anbefalinger fra et multinasjonalt konsulentfirma. Den 12. juni 2008 streiket de ansatte ved Renholdsverket mot at de ikke ble tilbakeført til kommunen, og først i februar 2009 fikk de i havn en tilfredsstillende lokal lønnsavtale.

Busselskapet Team Trafikk (TT) var i kommunalt eie fram til 2002, da det ble datterselskap av Nettbuss, som igjen er eid av NSB. De rødgrønne i Trondheim lovet å kjøpe tilbake selskapet. De har også flertall i fylkeskommunen. Høsten 2008 satte imidlertid Nettbuss (dvs. statseide NSB) foten ned for å selge TT til fylkeskommunen. Et enda verre tilbakeslag var det at fylkestinget vedtok at busstransporten i Trondheim måtte legges ut på anbud for å motta offentlig driftsstøtte. Medlemmene av Buss- og Sporveisbetjeningens Forening i Trondheim streiket 12., 16. og 17. juni 2008 mot dette vedtaket. De besluttet å streike ved hvert eneste fylkestingsmøte framover inntil anbudsvedtaket var trukket tilbake.²³

Uvilje til «dekommodifisering»

Ifølge et klassisk arbeid av Gösta Esping-Andersen var hemmeligheten bak populariteten og bærekraften til den skandinaviske velferdsstaten at den tilfredsstilte folks behov ved på visse områder å erstatte markedet med offent-

lige goder.²⁴ Dette kalles «decommodification» på engelsk, av «commodity» (vare). Å dekommodifisere betyr med andre ord å avskaffe den kapitalistiske varekarakteren til eiendommer og tjenester – offentlige eiendommer skal ikke drives med overskudd, og tjenester skal være gratis ved å f.eks eliminere egenandeler. Slik dekommodifisering er en grunnpillars i velferdsstaten, og som prosess foregår den steg-for-steg, i takt med nye reformkrav fra folket og økt finansiell og organisatorisk kapasitet i offentlig sektor. Norsk offentlig sektor har i dag uten tvil denne kapasiteten – den kan utvide rekken av offentlig og gratis produserte tjenester, og den kan utvide omfanget av profittfri eiendomsforvaltning til fordel for fellesskapets beste. I Trondheim er det grunnlag for dette både i opinionen og i det rødgrønne flertallets programmer. Men igjen står viktige politikere og byråkrater i veien. De motsatte seg Trondheim LOs krav om å dekommodifisere arealbruken i kommunen, særlig arealene regulert for næringsvirksomhet. LO ønsket å forhindre at tomtespekulanter kjøper opp viktige næringsarealer. Fagbevegelsen krevde at de ansatte måtte ha vetorett i endring av et selskaps arealbruk og at bedrifter som nedla virksomhet ble ilagt 10-års frys på å endre arealbruken f.eks fra industriproduksjon til kjøpesenter.

Et annet område som er modent for dekommodifisering er kollektivtransporten. Miljøpolitiske og samfunnsøkonomiske hensyn taler sterkt for at det offentlige transportnettet blir gratis, gjerne i form av en langsiktig plan for nedsetting av bussprisene og økte bompenger for privat transport. SV og De Grønne heller i denne retningen. Igjen er AP lokalt imot. Denne saken sto det sterk strid om foran kommunevalget i 2007. Tilhengerne av radikal omforming av persontransportmarkedet må sette sin lit til at det kommer øremerkede midler til økt kollektivtrafikk fra regjeringens side.

Motstand mot deltakerdemokrati

Det norske sosialdemokratiet var en pionér i europeisk sammenheng på 1960- og 70 tallet når det gjaldt demokrati på arbeidsplassen. Norsk lovgivning fra 1970-tallet for areal- og annen lokal planlegging vektlegger aktiv medvirkning fra folkets side. Likevel har Norge sakkert akterut i forhold til demokratidiskusjonen i Europa og i verden.²⁵ Det er internasjonalt en økende forståelse for at moderne samfunn, med stort sosiokulturelt mangfold og interessemotsetninger på kryss og tvers, må utvikle nye demokratiske beslutningsformer. Demokratiet i samfunn med stor etnisk og klassemessig homogenitet, og med lav yrkesdeltakelse blant kvinner, kunne muligens bygges opp med hierarkisk representasjon. En håndfull folkevalgte menn kunne styre med fast hånd mellom hvert valg. Dette er neppe tilfredsstillende i det 21. århundre, og det er det nye venstre som har kjempet fram ulike former for mer deltakende.²⁶ I Norge burde denne rollen ha blitt spilt av SV, men det er påfallende hvor kort både SV og den rødgrønne alliansen har kommet i dette spørsmålet. Behandlingen av forslag om «deltakende budsjett-

tering» er symptomatisk. Dette går ut på å ta befolkningen direkte med på råd om hva kommunen bør prioritere når det gjelder ressursbruk og investeringer. Et innbyggerinitiativ i Oslo om å gjøre forsøk med deltakende budsjettering i noen bydeler ble nedstemt i av høyresida og AP i Oslo Bystyre.²⁷ SV har hatt deltakende budsjettering på programmet siden 2005, men har ikke reist forslag om dette i noen norsk kommune.²⁸ Heller ikke i Trondheim.

Trondheim Kommune har som nevnt inngått avtale om økt medvirkning fra de ansattes side om bedre tjenester. Denne avtalen har ikke blitt effektivt iverksatt. Befolkningen forøvrig har i det store og brede ikke blitt invitert til å medvirke. To begrensede tiltak kan muligens regnes som unntak: Ungdommens Bystyre og de årlige brukerkonferansene.

Ungdommens Bystyre (UB) ble konstituert i mai 2005 som svar på Agenda 21.²⁹ Formålet var å fremme demokratiopplæring, politisk deltakelse og innflytelse fra ungdommens side. UB består av en representant fra hvert elevråd på ungdoms- og de videregående skolene. UB har hovedsaklig en rådgivende funksjon, kan komme med uttalelser i saker det selv bestemmer, og har fått en mindre sum (500.000 NOK) som det skal fordele til barne- og ungdomsrelaterte aktiviteter. Det har tre komiteer: oppvekst-, byutviklings- og miljøvernkomité. Innflytelse i konkrete saker er vanskelig å dokumentere, men UB har initiert et pedagogisk prøveprosjekt og bidratt til å redde et idrettsanlegg fra nedlegging.

De rødgrønne har etablert årlige kommunale brukerkonferanser. Disse holdes innenfor hver sektor og samler medlemmene av alle brukerrådene ved enhetene i f.eks i eldreomsorg- og sykehjemssektoren. I tillegg deltar bystyrets komité for sektoren, samt representanter for administrasjonen. Brukerrepresentantene kommer med innspill til neste års budsjett, arbeidsplan og langtidsplan. Konferansene er kun rådgivende.

Oppsummert: Trondheim Kommune er svært sentralisert. Rådmannen utformer forslag til budsjett, bystyret foretar vedtakene. Det finnes ingen bydelsutvalg eller andre organer nærmere befolkningen som kan fatte beslutninger. De rødgrønne har et sterkt fokus på tjenestelevering, mens lokaldemokratisk reform har lav prioritet. Innbyggerne inviteres til medvirkning kun i sektorspørsmål, via brukerrepresentanter med rådgivende funksjoner.³⁰

AVSLUTTENDE MERKNADER

En kritisk oppsummering av Trondheimsmodellen er ikke noe som er forbeholdt utenforstående akademiske observatører. Også en ung bystyrepresentant for SV har en relativt nøktern vurdering av det han har vært med på: «Det vi egentlig driver med i Trondheim er å styre en kommune som Arbeiderpartiet ville gjort det på midten av 70-tallet (...) La oss ikke henfalle til halleluja-rop fordi sosialdemokrater for en gangs skyld gjennomfører ganske god sosialdemokratisk politikk. Vi vil jo lengre enn det».³¹

Deltakerdemokrati som ledd i forsvaret av velferdskommunen

En av grunnene til at deltakerdemokrati i liten grad er et tema i den rødgrønne alliansen, er at spørsmålet ikke knyttes til reform og styrking av velferdsstaten. Kunne Trondheim innevarsle en ny epoke med kommuner som samfunnsreformatoriske pionerer (velferdskommunen, «municipal-sosialisme»)? Fagforbundets ledelse har kommet med noen opplyste initiativer rundt spørsmålet.³² Dessverre er disse i liten grad blitt offentlig diskutert og videre utformet. Her skal kort foreslås noen inntak til denne debatten:

1. Mens det i Norge er konsensus om at utdanning, helse og eldreomsorg skal være offentlig finansiert, er det strid om hvorvidt disse tjenestene skal utføres av offentlig ansatte. NHO, Høyre og Fremskrittspartiet er stadig på offensiven for «privat deltakelse». Med mindre fagforeningene i offentlig sektor skaper sterke allianser med brukerne av deres tjenester, og med mindre de er på offensiven for å forbedre tjenestene, står de offentlig ansatte lagelig til for hugg. De rødgrønne må bidra til å bygge disse alliansene og forsvare velferdsstaten nedenfra. Ikke bare de ansatte, men også medborgerne som alltid er brukere av mange tjenester, bør medvirke i planlegging, budsjettering og andre overordnede beslutninger i kommunal tjenestesektor. Relasjonen mellom tjenesteytere og brukere vil være konfliktfylt, men innenfor en politisk og konstruktiv ramme i motsetning til markedet.

2. Velferdsstaten har ikke vært i stand til å eliminere det kapitalistiske arbeidsmarkedets reproduksjon av utstøtte og fattige. Men den skandinaviske velferdsstaten opptrer stort sett paternalistisk overfor sosialt marginaliserte grupper (Abrahamson, 2002). De er ikke like verdige som oss andre, staten vet hva som er best for dem, og de får være fornøyd med det de får. De norske byene fører sjeldent noen dialog eller forhandlinger med sosialmottakere og andre marginaliserte grupper. Det er en utbredt misforståelse at deltakerdemokrati er til fordel for de allerede ressurssterke gruppene. Dette er ikke i overensstemmelse med erfaringene fra byer som har praktisert f.eks. deltakende budsjettering. Deltakerdemokratiet kan utformes slik at marginaliserte grupper får en forsterket stemme og blir synlige i den offentlige beslutningsprosessen. Deltakerdemokratiet kan bidra til at velferds-kommunen blir mindre paternalistisk og mer inkluderende. Slik kan velferdsstaten også tjene de som trenger den mest.

3. Velferdsstaten er kostnadskrevende og hviler på et høyt skattenivå. Selv om kommunene har behov for å øke inntektene, vegrer de fleste seg for å innføre eller øke eiendomsskatt. Grunnen er at de rikeste eiendomsbesitterne har godt organiserte lobbyer i kommunene, i huseierforeninger og handelsstand. De eiendomsløse og de som eier en vanlig bolig – det vil si det store flertallet som vil tjene på bedre fellesfinansierte tjenester, og som ikke vil rammes spesielt hardt av eiendomsskatt – er langt mindre frimodige. Byer som har innført utstrakt deltakerdemokrati skaper sterke nettverk av folk som

ser behovet for økt skatteinngang. Særlig deltakende budsjettering skaper større forståelse og støtte blant folk flest for høyere beskatning av de som har råd.

4. Det har vært synkende deltakelse i kommunevalgene de siste 40 årene. Nedgangen er særlig sterk blant ungdom og førstegangsvølgere. Økt tilbud om innflytelse på kommunens virksomhet også mellom valgene kunne øke den politiske interessen og aktiviteten blant ungdom.

Konklusjon

Fagbevegelsen og venstrekraftene i Trondheim har vist oppfinnsomhet og handlekraft. De maktet å snu det politiske flertallet, stanse privatiseringen og reise et aktivt forsvar for velferdsstaten. Forutsetningene lå bl.a. i at fagbevegelsen lokalt hadde tradisjon for å være politisk radikal og opposisjonell, at AP lokalt hadde for vane å ligge til venstre i partiet, at det siden EU-motstandens dager har vært et tillitsfullt sentrum/venstre samarbeid i mange saker, og at krefter til venstre for AP (særlig SV) sto sterkt og kunne anviser handlingsalternativer. AP kunne presses til venstre.

Begrensningene ligger i de nasjonale budsjetttrammene. Med sitt statsbudsjett for 2009 var den rødgrønne regjeringa nær ved å knuse sitt utstillingsvindu blant kommunene. Dette kom i tillegg til en finanskriser som gjorde at det såkalte kraftfondet for første gang ga kommunen tap i stedet for store gevinster.³³

I tillegg ligger det en begrensning i tenkningen til lokale sosialdemokrater og byråkrater. De som tror på bestiller-utfører modell, konkurranseutsetting og andre markedsprinsipper har fortsatt overtaket i dag-til-dag styringa. Dette har skapt til dels bitre konflikter mellom de ansatte og kommuneledelsen. Alternativet er å styrke innflytelsen til de ansatte og medborgerne i styringa av kommunen. Noen (f.eks Trondheim LO) går inn for økt makt til de ansatte, andre (f.eks SV og De Grønne) går inn for større direkte innflytelse for innbyggerne. Men dessverre foreligger ingen felles og offensiv front for økt deltakerdemokrati, mye på grunn av Aps uvilje. Dette fraværet vil på sikt svekke de rødgrønne. utfordringen er å vise gjennom ny praksis at en har alternativ til høyresidas markedsorienterte direktørfilosofi. Bare da kan kommuner som Trondheim igjen vise vei i omforminga av Norge.

NOTER

- 1) Artikkelen er særlig basert på intervjuer av sentrale aktører i Trondheims-politikken. Artikkelforfatteren takker alle som har latt seg intervjuer, noen av dem flere ganger, fra 2005 til 2008: Arne Byrkjeflot (Trondheim LO), Knut Fagerbakke (SV), Rune Olsø (AP), Ole Kristian Lundereng (AP), Elin Kvikshaug Berntsen (SV), Hilde Opoku (SV), Jan Bojer Vindheim (Miljøpartiet

- De Grønne), Harald Nissen (Miljøpartiet De Grønne), Espen Hernes (Svartlamoen), Arvid Opdahl (Fagforbundet).
- 2) Jens Stoltenberg til NRK 13.september 2005.
  - 3) Etzler, A., *Trondheimsmodellen. Radikale framgångshistorier från Norge och Nederländerna*. Karneval Förlag, Stockholm 2007.
  - 4) Aron Etzler i kronikk i Dagbladet 17.september 2007
  - 5) De fire partiene vi regner til venstresida fikk 53,0 prosent i 2003 og gikk ytterligere fram i 2007, til 57,7. Selv om det var særlig AP som hadde framgang i 2007, så står partiet fortsatt et stykke unna oppslutningen fra glansdagene, illustrert med tallene for 1971.
  - 6) Tabellen er basert på:
<http://www.trondheim.kommune.no/content.ap?thisId=1117622476>
Artikkelforfatteren har satt sammen blokkene på følgende måte: Venstre består av RV (Rød Valgallianse/Rødt), DG (Miljøpartiet De Grønne), SV (Sosialistisk Venstreparti), AP (Arbeiderpartiet). I venstreblokken inngår også Norges Kommunistiske Parti (0,13% i 2007). For 1971 er SV's 11,1% her summen av SVs forgjenger, SF, og NKP. Blokken *Sentrum* består av Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet og Pensjonistpartiet. De to sistnevnte gikk i allianse med venstreblokken f.o.m. 2003 og fikk henholdsvis 2,7% og 1,5% i 2007. Blokken *Høyre* består av Høyre (15% i 2007), Fremskrittspartiet (14.7% i 2007) og Demokratene (0,9% i 2007).
  - 7) Seip, A.-L., «Velferdskommunen og velferdstrekanen – et tilbakeblikk», i: Nagel, A. -H. (ed.), *Velferdskommunen. Kommunenes rolle i utviklingen av velferdsstaten*. Alma Mater Forlag, Bergen 1991, s. 28.
  - 8) Danielsen, R., «Kommunaliseringsprosessen i norske byer 1880-1920», i: Nagel, A. -H.(red.), *Velferdskommunen. Kommunenes rolle i utviklingen av velferdsstaten*. Alma Mater Forlag, Bergen 1991.
  - 9) Grønlie, T., «Velferdskommune og utjevningsstat, 1945-1970» i: Næss, H.E. et al, *Folkestyre i bygd og by. Norske kommuner gjennom 150 år*. Universitetsforlaget. Oslo-Bergen-Trondheim-Tromsø 1987.
  - 10) I tillegg utgjorde penger som ble overført via skatteseddelen til private husholdninger (for eksempel ulike former for trygd) og organisasjoner i gjennomsnitt 18 prosent av BNP.
  - 11) Se bl.a. Rose, L., «The Nordic Countries: Still the 'Promised Land'?» i: B. Denters & L. Rose (eds.), *Comparing Local Governance. Trends and Developments*. Palgrave Macmillan, London 2005.
  - 12) Statistisk Sentralbyrå, «Tall om Trondheim Kommune», www.ssb.no/kommuner. Oslo 2002.
  - 13) Ibid.
  - 14) Wahl, A., «Left parties in the government: The Norwegian Case». Paper produsert for Rosa Luxembourg Stiftung etter workshop «Left Parties in the Government», European Social Forum, Athens, May 2006.
http://www.aswahl.net/ENGELSK/070515left_parties_in_government.html
  - 15) Ibid, Se også Etzler. *Trondheimsmodellen*, op.cit.
  - 16) Se bl.a. Trondheim SV, Politisk regnskap 2003-2007.
  - 17) *Bergens Tidende*, 2. september 2006.
  - 18) Statistisk Sentralbyrå. Tall om Trondheim Kommune, op.cit.

- 19) Se Abrahamson, P., «Quo Vadis? The future of the Nordic Welfare Model», i *Nordisk Sosialt Arbeid*, nr.3b, vol. 22, 2002.
- 20) *Aftenposten*, 28.juli 2006.
- 21) Erna Solberg til NRK 23.august 2005.
- 22) Foruten mindre penger til eldreomsorg, skoler og barnehager, betyr dette stopp i vedlikeholdsarbeid på kommunale bygg. I tillegg er det kommet kreative kuttforslag, slik som halvering av budsjettet for snøbrøyting osv. Kommunenes Sentralforbund fremholdt for regjeringen i 2008 at overføringene måtte økes med 7 milliarder kr for å holde tritt med demografisk utvikling, nødvendig vedlikeholdsarbeid etc. Men overføringene økte bare med 2 milliarder.
- 23) Det hører med til bildet at de rødgrønnes Soria Moria erklæring lovet anbuds-pause i kollektivtrafikken.
- 24) Esping-Andersen, G., *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity, Cambridge 1990.
- 25) Se Braathen, E. & Harvold, K., «Fra Brasil til Norge? Deltakende Budsjettering som et demokratisk virkemiddel». *Regionale Trender*, nr.1, 2005.
- 26) For den sosialistiske venstresida bør «deltakerdemokrati» (participatory democracy) være en grunnstein i gjenreisningen av en strategi for radikal omforming av samfunnet. Se Wainwright, H., *Reclaim the State. Experiments in Popular Democracy*. Verso, London and New York 2003.
- 27) Se Braathen og Harvold, «Fra Brasil til Norge?», op.cit. For en oversikt over den internasjonale og teoretiske litteraturen rundt deltakende budsjettering se: Braathen, E., «Deltakerdemokrati : hvorfor, hvordan ?» *Utveier* nr. 5, april 2005.
- 28) Et hederlig unntak er St.Hanshaugen Bydelsutvalg i Oslo. Her har SVs representanter fått med seg AP og Rødt, og dermed et flertall, på å gjennomføre forsøk med deltakende budsjettering fra 2009.
- 29) Lokal Agenda 21 var et FN-initiativ for å lage rammer for bærekraftig utvikling lokalt.
- 30) Også Ungdommens Bystyre kan regnes som et rådgivende organ innenfor en sektor (skolesektoren). I tillegg kan nevnes Politiker-torget, som de rødgrønne opprettet i september 2005. Dette var et offentlig møte som holdtes når det forelå henvendelser, og ikke oftere enn annenhver uke. Politiker-torget var en kanal for organiserte interesser. Ressurssvake grupper som narkotikabrukere og tidligere barnehjemsbarn grupper har fått gjennomslag for saker gjennom denne kanalen.
- 31) Valen, S., «Æ e trønder æ, å herregud kor rød æ e!». *Demo*, nr.1, 2008.
- 32) Jfr. Jan Davidsen i åpningstalen på landsmøtet for Fagforbundet 19. mai 2005.
- 33) Kraftfondet som høyre-flertallet opprettet etter å ha solgt det kommunale el-verket, tilførte kommunekassa 200-250 millioner kroner årlig fram til 2008. Til sammenlikning overførte el-verket ca 500 millioner kroner årlig i utbytte til sin eier, Statkraft – også i år 2008. Det var i seg selv et eksempel på manglende politisk vilje fra Stoltenberg-regjeringa at Trondheim Kommune ikke fikk kjøpe tilbake el-verket fra Statkraft.